

Nederlands museum wil volgens Antwerpenaar Geert Vermeulen niet onderzoeken of mysterieuze kunstcollectie echte Van Goghs bevat

“Ze hadden er al genoeg”

Per toeval kwam acteur en scenarist Geert Vermeulen in contact met een Nederlandse Antwerpenaar die mede-eigenaar is van een kunstcollectie waar mogelijk onbekende werken van Vincent van Gogh (1853-1890) in zitten. Alleen bevinden die werken zich in een depot in New York en gingen er een mediahete, een rechtszaak en een reeks duistere intriges aan vooraf. “Dit is een waanzinnig verhaal, straffer dan een filmscenario.”

TEKST: Maaike Flor
BEELD: Dirk Kerstens, Jelle de Boer Stichting, RR

Ondertussen is het ruim elf jaar geleden dat Geert Vermeulen nog eens voor de deur stond van zijn ouderlijk huis in de Antoon van Dyckstraat, vlak bij het Stadspark in Antwerpen. Zijn zoon Felix (toen 22) wilde doodgraag nog eens naar het huis van zijn grootouders. Felix belde aan om te vragen of hij binnen mocht komen, en een zekere Sander Hagesteijn deed de deur open. Hij en zijn vrouw Marjolien trokken een fles wijn open en vroegen of Geert misschien het manuscript van hun boek *Verzwegen erfgoed* wilde lezen.

“Ik was onder de indruk van het waargebeurde verhaal waarop het boek gebaseerd was. Sander bleek mede-eigenaar te zijn van een kunstcollectie van een zekere Jelle de Boer, waarin tachtig potentiële Van Goghs zaten die nooit serieus werden genomen en dus ook nooit op hun waarde werden onderzocht. Als dat klopte, was het een van de best bewaarde kunstgeheimen van de afgelopen honderd jaar.”

Je was van plan om er een filmscenario van te maken, maar uiteindelijk is het een fettenrelaas geworden over de collectie van Jelle de Boer. Waarom?

Geert Vermeulen: “Ik ben acteur van opleiding en heb daarna meerdere scenario's geschreven (onder andere voor de fictiereeksen *In Vlaamse Velden* en *Katarakt*, red). Daarom dacht ik meteen aan een scenario toen ik dit verhaal hoorde. Het zou echt een spannende film of Netflix-reeks kunnen zijn. Binnen- en buitenlandse producenten waren enthousiast, maar haakten toch af. De vraag of het authentieke Van Goghs zijn of niet, is nog altijd niet beantwoord. Dus welk budget of welke structuren je er ook tegenaan smijt, redeneren ze, de vraag of het echte Van Goghs zijn zal het scenario altijd overrullen. Later herwerkte ik het scenario tot een roman, maar ook mijn uitgever zees de feiten in dit verhaal zijn sterker dan alle fictie die je erover kunt maken.”

Wie is die Jelle de Boer, de man die eigenaar was van de collectie kunstwerken voordat die werd doorverkocht aan Sander Hagesteijn en nog een aantal mensen?

“Hij was een volkse kunstverzamelaar en brocanteur in Amsterdam. Als twintiger was hij gefascineerd geraakt door het schilderij *Korenveld met kraaien*. Hij had een hallucinatie ge-

Geert Vermeulen: “Ik vind het bizar dat het Van Gogh Museum geen enkele interesse in de collectie toont en zelfs weigert om een uitspraak over Jelle de Boer of zijn collectie te doen.”

had waarin Van Gogh hem oproede om zijn verloren geraakte werken te zoeken. Tussen de jaren dertig en eind jaren zestig ging hij op zoek naar verloren gewaande Van Goghs.”

Het klinkt onwaarschijnlijk dat een gewone meubelhandelaar werken van grote kunstenaars als Van Gogh, Toulouse-Lautrec, Manet, Cézanne, Matisse en Paul Klee op de kop kon tikken. Hoe kwam hij eraan?

“Jelle de Boer kocht zijn kunstwerken op rommelmarkten, in roepzalen en kleine veilinghuizen, op zolders en in kelders bij mensen thuis. Hij raakte overal binnen met zijn vlotte praatjes, op plekken waar kunstexperts niet kwamen of met argwaan bekeken

werden. Vincent studeerde een paar maanden aan de Academie in Antwerpen en deed stapels tekeningen cadeau aan de waardin van café Le Tambourin, die weer doorverkocht werden en overal verspreid raakten. In Parijs logeerde Vincent een tijd bij zijn broer Theo van Gogh. Hij tekende en schilderde als een bezetene, maar er was weinig interesse in zijn werk. Dus kon het gebeuren dat er daar jaren later nog bosjes Van Gogh-tekeningen werden verkocht voor een hele of een halve frank.”

“Ook in de buurt van Breda had hij bij zijn moeder stapels tekeningen en schilderijen achtergelaten, die na zijn dood voor een appel en een ei verkocht werden. En in Arles in Zuid-Frankrijk gaf Van Gogh tientallen werken gratis weg of ruilde hij die voor een warme maaltijd. Het is dus niet zo gek dat Jelle de Boer bij gewone mensen thuis Van Goghs kon aantreffen.”

Tijdens de eerste tentoonstelling van Jelle de Boer in 1966 werd er al sceptisch gereageerd op die tachtig mogelijke Van Goghs, en de experts kwamen

niet kijken. Hoe verklaar je dat?

“De Nederlandse overheid had net vijftien miljoen gulden betaald aan de familie Van Gogh om hun werken van hem in het nieuwe Van Gogh Museum te mogen tentoonstellen. Als zou blijken dat een simpele man voor een habbekrats authentieke Van Goghs had gekocht – voor zijn duurste werk betaalde Jelle de Boer 200 gulden – dan stond de overheid voor schut. Dat zou een verklaring kunnen zijn.”

“Van Gogh was pas bekend geworden nadat zijn schoonzus tentoonstellingen met zijn werk had georganiseerd en de correspondentie tussen Vincent en haar man Theo had uitgebracht. In 1966 waren de werken van Vincent van Gogh een miljoenenbusiness geworden. Wie had er belang bij als er ineens tientallen nieuwe werken zouden opdrukken? De directeur van het Stedelijk Museum in Amsterdam, die nauw betrokken was bij de bouw van het nieuwe Van Gogh Museum, zei dat hij ‘niet geïnteresseerd was in nieuwe Van Goghs’ toen De Boer de werken te koop aanbood. Ze hadden er al genoeg.”

De Belgische kunstkenner Mark Edo Traubaut was er blijkbaar wel overtuigd dat er echte Van Goghs tussen zaten. Heeft hij niks kunnen forceren?

“Hij is inderdaad twee keer vanuit Antwerpen naar Amsterdam afgereisd om de tentoonstelling van Jelle de Boer te bekijken. De manager van De Boer verklaarde later dat Traubaut hen verteld had dat hij overtuigd was dat er werken van Van Gogh bij zaten, maar hij droeg erop aan om dat stil te houden. Ik vermoed dat hij achter de schermen contact heeft opgenomen met de Nederlandse experts, maar op hun vraag geen uitspraken erover heeft gedaan in het openbaar.”

Op een bepaald moment werd de collectie in het Zwitserse Luzern in beslag genomen door het gerecht. Hoe is dat zo ver gekomen?

“Jelle de Boer was zo ontgoocheld over het gebrek aan erkenning in eigen land, dat hij had ingestemd met een tentoonstelling in Zwitserland, waar de werken ook te koop werden aangeboden. Maar de Zwitserse galerie, Anton Achermann, had al vaker met het gerecht in de clinch gelegen omdat hij vaak burgers te hulp schoot bij hun problemen met de overheid. Collega-galeristen vroegen zich ook af hoe dat nu zat met de schilderijen, tekeningen en etsen van die grote namen en wonden informatie in bij de Nederlandse experts, die zich nog altijd niet wilden uitspreken over de echtheid van de werken.”

“Een Zwitserse procureur heeft daarop zijn kans schoon gezien om een rekening met Achermann te verifiëren. Hij is gearresteerd op verdenking van oplichting en benedevorming en heeft

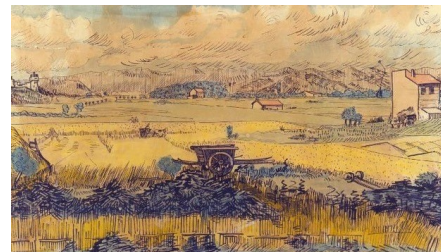
die maanden in een isoleer cel gezeten. Pas bij de derde rechtszaak is hij volledig vrijgesproken en oordeelde de rechter dat hij te goeder trouw handelde. Ondertussen was de collectie wel in beslag genomen door het gerecht. In oktober 1970 stierf Jelle de Boer aan een hartaanval. Van miserie, denk ik.”

Het verhaal blijft spannend, want zijn weduwe Jo ging bij de getuigen van Jehova en verkocht hen een deel van Jelles collectie, waaronder misschien ook een variant van de wereldberoemde *Zonnehoeven* van Van Gogh. De rest van de collectie werd dan in 1992 aan Cees de Mooij verkocht, en niet veel later stapten Sander Hagesteijn en andere aandeelhouders er mee in. Wat is er toen met de kunstwerken gebeurd?

“De nieuwe eigenaren hebben heel wat procedures moeten voeren om de laatste 21 topwerken terug te krijgen van het Zwitserse gerecht. Uiteindelijk is dat gelukt en hebben ze ervoor gekozen om de collectie op te slaan in een opslagplaats in New York, omdat de wetgeving rond het invoeren van kunst in Amerika soepeler is.”

Het Van Gogh Museum opende in 1973, dus pas na de hete, maar je bent heel kritisch voor het museum. Waarom?

“Ik vind het bizar dat zij geen enkele interesse in de collectie tonen en zelfs weigeren om een uitspraak over Jelle de Boer of zijn collectie te doen. Toen De Boer zijn werken exposeerde, was het museum bovendien al in volle voorbereiding en werd er op vraag van de Nederlandse overheid een catalogus met de werken van Van Gogh

emengesteld. De collectie De Boer werd volledig genegeerd, ook in de rubriek ‘twijfelachtige werken’ werd ze niet opgenomen. De kans is heel klein dat alle tachtig mogelijke Van Goghs echt zijn, maar als er zelfs maar enkele tussen zitten, is dat toch enorm waardevol! Voor geen enkele andere kunstenaar geldt dat de erkenning staat of valt met het oordeel van één instituut. Ze zijn ook niet onfeilbaar. Het schilderij *Zonsondergang bij Montmajour* werd in 2013 door het museum erkend als echte Van Gogh, terwijl het 22 jaar eerder met evenveel overtuiging vals was verklaard.”

Dan is er toch nog hoop voor de collectie? Hoop je dat het boek iets in gang kan zetten op dat gebied?

“Ik heb die illusie een tijdje gehad, maar later heb ik beseft dat dat naïef is. Ik ben zelf geen kunstexpert, en het is niet mijn bedoeling om aan te tonen dat het om authentieke Van Goghs gaat. Ik wil wel de processen erachter

Jelle de Boer stelde zijn collectie in 1966 tentoon in Amsterdam, maar de experts wilden niet komen kijken.

Aquarel *De Oogst* uit de collectie van Jelle de Boer. Een authentieke Van Gogh?

Wij zijn niet geïnteresseerd in nieuwe Van Goghs

mede-eigenaar Sander Hagesteijn daar ook mee geconfronteerd. Hij en de andere eigenaren zaten daar ook mee in hun maag, maar toen Sander in de jaren negentig in de collectie investeerde, was dat nog niet geweten. Het maakt het verhaal er inderdaad niet gemakkelijker op. Daardoor heb ik ook meer begrip gekregen voor de voorzichtige houding van het Van Gogh Museum.”

Je polste ook voormalig KMSKA-directeur Paul Huvence. Wat was zijn mening over de kwestie?

“Net zoals veel andere experts zegt ook hij dat het mogelijk is dat er echte Van Goghs tussen zitten, maar dat daar verder onderzoek voor nodig is.”

Wat denk je dat er nu met de collectie zal gebeuren?

“De eigenaren zitten in geldnood en ik weet dat er onderhandelingen lopen met Chinese investeerders. Het zou natuurlijk doodzonde zijn als de werken aan de andere kant van de wereld in een anonieme collectie zouden verdwijnen. Ik hoop dat mijn boek er op zijn minst voor zorgt dat het bizarre verhaal van deze collectie bekender wordt. Dat de vraag of er nu echte Van Goghs tussen zitten of niet misschien nooit beantwoord zal worden, daar heb ik inmiddels vrede mee.”

● **Wij zijn niet geïnteresseerd in nieuwe Van Goghs**, Geert Vermeulen, De Deel-uitgeverij, 24,95 euro. Info: www.tijd-schrijvenwinkel.be
● Op woensdag 23 november wordt het boek voorgesteld in De Studio in Antwerpen in de reeks *Weerwoord*. Info: www.destudio.com

“Van Gogh tekende en schilderde als een bezetene, maar er was weinig interesse in zijn werk. Dus kon het gebeuren dat er jaren later nog bosjes tekeningen werden verkocht voor een hele of een halve frank.”

“Voor geen enkele andere kunstenaar geldt dat de erkenning staat of valt met het oordeel van één instituut.”